

MEZE SVOBODY NA INTERNETU – závěry mezinárodního projektu

Mgr. Oldřich KRULIK, Ph.D.
Katedra krizového řízení
Policejní akademie České republiky
krulik@polac.cz

V průběhu roku 2009 se Česká republika – jako jediná z „nových“ členských zemí Evropské unie – zapojila do mezinárodního podprojektu „**Mapování džihádistických sítí: Spolupráce s poskytovateli internetových služeb¹⁾**“. Jedná se o aktivitu, související s budováním portálu Europolu Check-the-Web, který soustřeďuje informace o militantní džihádistické propagandě na Internetu. Dalšími zeměmi, které na projektu participovaly, jsou Německo, Nizozemsko a Spojené království. Bylo by hříchem se se širší odbornou veřejností nepodělit o některá ze zjištění, která s tímto podprojektem souvisejí.

V dnešním světě jsme svědky dramatického nárůstu počtu stránek s radikální islámskou tematikou (tedy de facto teroristickou propagandou). Roste důraz tvůrců stránek na multimédia (džihádistická videa), ale i „humor“ a komiksy s násilnou pointou. Střety mezi stoupenci a odpůrci radikálního islamu na sociálních sítích a v kyberprostoru vůbec (kyberdžihád) nelze podceňovat. Výjimkou totiž nejsou prohlášení typu „dnes obsadíme váš kyberprostor, zítra celou vaši zemi“. Tento konflikt dnes rozhodně již není omezen na stránky vytvářené v arabštině či angličtině. Je jen otázkou času, kdy se bude možné s obdobnou rétorikou ve větší míře setkávat i v češtině nebo jiných „méně frekventovaných“ úředních jazycích zemí Evropské unie.

Špičky džihádistických struktur přitom přímo říkají, že na nastolení světové vlády islamu sama síla nestačí. Je třeba dobýt srdce muslimů a zastrašit nepřátele. Jako na běžícím páse proto vznikají „**success-story o mučednících**“ a „videa o životním stylu džihádisty“. Tyto příběhy popisují „čistý život“, přátelství, ráj. Násilí je zde uváděno jen jako „mimochoodem“. Oblíbené jsou rovněž **tematické „poradny“** (obsahující odpovědi na otázky „jak být dobrým muslimem?“; „kdo je nevěřící?“ atd.) a online hry (např. s tematem bojů v Gaze).

Mladý muslim často hledá **jednoznačnou a rychlou odpověď** na otázky o islamu, drogách nebo o tom, co je dovoleno a co zapovězeno v milostném životě. Tu odpověď mu dá buď džihádistická subkultura, nebo vládní struktury. Ideologie platform typu al-Káida je v současnosti ve své plnosti prezentována i v kvalitní angličtině. V angličtině bylo nedávno vydáno první číslo magazínu označitelého za

„Jihad Digest“, kde jsou k nalezení i rubriky o hip-hopu a tělocviku. Tento magazín je spíše určen muslimským imigrantům a konvertitům v západních zemích než publiku na Blízkém východě.

Nelze podcenit ani potenciál **seberadikalizace**. Seberadikalizovat se mohou i **konvertité**, často i osoby s určitými psychickými problémy. To dokládá případ autisty Nicka Reillyho ze Swansea, který se pouze na základě informací z Internetu rozhodl pro pumový útok v Exeteru (hřebíková bomba na toaletě v kosher restauraci nakonec vážně zranila jen jeho samotného).²⁾

V ideálním případě se proces boje proti teroristické internetové propagandě dělí na čtyři kroky:

- podaří se identifikovat nelegální respektive nežádoucí obsah (zde sehrává klíčovou roli jednotlivec nebo nevládní organizace);
- podaří se na tento obsah upozornit (poskytovatele internetových služeb nebo policejní složky);
- obsah se podaří posoudit (přeložit, vyhodnotit jako nezákonný či jinak nežádoucí);
- podaří se podniknout další kroky (ustanovit pachatele, zatknout ho, nebo zablokovat či smazat konkrétní stránku).

Hranice toho, kde končí nechtěné a začíná nelegální, je přitom velmi křehká. Je proto třeba rozlišovat mezi několika klíčovými termíny:

- Nelegální obsah (obsah, který je výslovně zakázán a je přímo postižitelný v rámci právní úpravy jednotlivých zemí: dětská pornografie, poškozování práv k duševnímu vlastnictví).
- Nedovolený, nežádoucí, nestandardní obsah (jiné formy zájmového obsahu, které nicméně nemohou být předmětem plošných omezení – pouze si lze představit určitá omezení,

¹⁾ V rámci České republiky na projektu participovalo Ministerstvo vnitra a Policie České republiky, ve spolupráci s bezpečnostními experty z dalších institucí.

²⁾ <http://li.thisis.co.uk/274078/binaries/toilet%20at%20the%20giraffe%20restaurant.jpg>
http://www.metro.co.uk/news/article.html?nicky_reilly:_profile_of_a_failed_suicide_bomber&in_article_id=357902&in_page_id=34
<http://www.globalpress.cz/hlavni-zpravy/o-cem-se-mluvil-islamsti-teroriste-zneužívaji-k-utokum-mentalne-postizene-413.html>
<http://www.islamicpluralism.org/news/images/nickreilly.jpg>

například s ohledem na přístup nezletilých k takovému obsahu).

Jádrem podprojektu „Mapování džihádistických sítí: Spolupráce s poskytovateli internetových služeb“ byly **specializované semináře v Praze, Londýně, Haagu a Berlíně**. Některé postřehy, které v jejich průběhu zazněly, mohou být inspirací i pro domácí publikum.³⁾

Firmy z Nizozemska: Svoboda nebo alibismus?

Mnoho rozpačků v rámci Haagského semináře vzbudilo vystoupení paní **Margreth Verhulst**, zástupkyně podnikatelského sektoru (právní expert poskytovatele internetových služeb, firmy XS4ALL).

Firma existuje již 16 let a **ze zásady nepodporuje filtrování a blokování, natož pak mazání sporného internetového obsahu**. Argumentace paní Verhulst ve prospěch takového postupu byla následující:

- Unijní direktiva e-Commerce údajně zbavuje providery odpovědnosti za obsah jejich stránek, pokud o něm nevědí (články 12-14, 2000/31/EC ze dne 8. června 2000). O tuto direktivu se opíráme, protože „nemůžeme a nechceme sledovat všechnen obsah“.
- Nemůžeme a nechceme soudit své klienty a jejich priority. Kdo jsme my, abychom si osobovali právo kohokoli omezovat? Nemůžeme a nechceme suplovat rozhodnutí každého jednotlivce, nebudeme ve výchově dětí suplovat rodinu. Nechceme polemizovat o právu na sebevraždu, stejně jako právu propadnout anorexii. Začneme u zákazu stránek propagujících terorismus a „pak se ozve někdo, komu vadí stránky propagující špenát“.
- Filtrování je „surová, jednostranná cenzura, bez možnosti obhajoby“ poškozeného.
- Téma je namísto represe třeba „řešit domluvou a osvětou“ (společnost údajně uskutečňuje osvětové kampaně pro děti a seniory).
- Pokud chce stát něco omezit, ať to zakáže zákonem. Zde navrhovaný přístup vyznívá tak, že „stát nezvládá svou funkci, ohání se občanskou uvědomělostí a chce, aby ho na vágních základech suploval soukromý sektor“.

Firma XS4ALL blokuje jen dětskou pornografii (ale i to nikoli z vlastního přesvědčení, ale pouze z toho důvodu, že takový postup požaduje zákon; i pro dětskou pornografii prý může ve společnosti existovat ospravedlnění – sic!). Strana pedofilů (Strana dobrodiní, svobody a různorodosti)⁴⁾ je jedním z vážených zákazníků firmy. Tato platforma usiluje o to zahájit „celospolečenskou diskusi o odtabuizování pedofilie“. Soud

tuto stranu nezakázal, a pokud by se jí podařilo ve volbách uspět, mohla by „demokratickou cestou“ změnit zákony (snížení věkové hranice pro dobrovolný sexuální styk).

Tento alibistický postoj vzbudil mezi přítomnými zástupci bezpečnostních složek nevoli. Od takového uvažování je jen krůček ke konceptu tzv. „neliberální demokracie“ (tedy **nastolení nedemokratických pořádků demokratickými prostředky**). Například (za několik málo desetiletí) nelze vyloučit úspěch islámských politických stran v některé ze zemí Unie, a tím pádem nastolení práva šaría a jiných aspektů islámské civilizace (popravy odpadlíků od islámu, popírání principu voleb jako takových), které jsou v ostrém rozporu s Chartou základních lidských práv a svobod. Souvislosti s pedofiili jsou tu zřejmé (šariátské právo hovoří o možnosti pohlavního styku od 9 let).

Otázka teroristické propagandy firmě na srdci neleží, mnohem **větší tlak pocítuje ze strany mediálních společností** (které nelibě nesou porušování autorských práv svých interpretů). Ale ani zde firma údajně nedělá víc, než nezbytně ze zákona musí, protože „nesupluje technické možnosti a obchodní strategie konkrétních firem zábavního průmyslu“.

Diskuse k tématu se týkala například následujících otázek:

- **Popište nám, jak naložíte s adresnou stížností (případně se stížností ze zahraničí)?** Taková stížnost (a to jen tehdy, týká-li se obsahu v holandštině, případně v angličtině), je posouzena pouze podle právního řádu Nizozemska. Záleží také na tom, jakou cestou stížnost putuje. Většinou nás veřejnost neoslovuje přímo, ale cestou elektronické podatelny policie nebo přes *Meldpunt Diskriminatie* (viz níže). Za poslední dva roky jsme po konzultaci s právníky jen pět stížností vyhodnotili jako oprávněné (a trestně stíhatelné). Ve většině, pokud ne ve všech případech, se jednalo o porušení autorských práv (např. použití doprovodné hudby ke klipu bez povolení autora). Jinak nás zajímá spíše spam nebo phishing, ne teroristická propaganda.
- **V jaké fázi řešení případné stížnosti oslovíte orgány činné v trestním řízení?** Zpravidla se tomu snažíme vyhnout. Naši právníci téma prostudují a snaží se záležitosti řešit dohodou (99 % případů), případně stěžovateli poskytnou informaci, kdo příslušný obsah na Internet umístil (v Nizozemsku nelze umístit internetový obsah anonymně, to, že někdo udá falešné údaje, je jiná věc). Takový stěžovatel se musí providerovi také všemožně prokazovat (což kdeho odradí – stěžovatel je v komplikovanější pozici než přístupce!) a pak sám podává trestní oznámení a je stranou sporu v soudní při.⁵⁾ Pokud soud dá stěžovateli za pravdu, pak je provider vyrozuměn a sporný obsah odstraní. Tento proces trvá přinejmenším 3 měsíce (to zvládají jen větší audiovizuální firmy, jednotlivci musí čekat mnohem déle). Za tu dobu obsah shlédne respektive stáhne mnoho osob.
- **Kdo může firmě nařídit stažení nebo blokování konkrétní stránky?** Blokování zřejmě nikdo, stažení stránky ve své výšce kyberprostoru jen soud. Ani pokud je autorem poža-

³⁾ *Role České republiky byla chápána jako ilustrace stavu ve většině jiných postsocialistických zemí Střední a Východní Evropy (nevelké muslimské komunity, relativně omezený kyberprostor věnovaný islámským tématům, role pravicové extremistické propagandy).*

⁴⁾ <http://www.pnvd.nl>
http://www.lidovky.cz/ln_zahranici.asp?r=ln_zahranici&c=a060717_084325_ln_zahranici_znk
http://www.pnvd.nl/ad_voor_de_pnvd.pdf

⁵⁾ *Trestní řád Nizozemska neumožňuje podávat trestní oznámení na neznámého pachatele.*

pravku na smazání obsahu policejní orgán, firma na to nereaguje. „To by nám pak mohl psát kdokoli“.

- **Sledujete v této oblasti nějaký vývoj ve prospěch „čistšího Internetu“?** Od roku 2002 (po řadě sporů) bylo uzákoněno, že zákazník o sobě musí poskytovat více informací (a provider tyto informace může dále postoupit pro potřeby trestního řízení). Do té doby nebylo možné tyto osobní údaje tak snadno využívat. I to je ale formální, tato data sice chceme, ale nekontrolujeme ani nijak neaktualizujeme. V objemech statistiků zákazníků by to ani nebylo technicky možné.
- **Jak se postupuje v případě vzájemného očerňování (pomluvy, nadávky) na Internetu?** Tento fenomén je doménou řady blogů. Ani to ale neřešíme, protože neznáme oba pohledy na konkrétní věc, protiargumenty, a postrádáme kapacity a vůli je hledat. Případný spor tak proběhne mezi oběma zainteresovanými stranami, kdy naše firma není stranou soudního řízení, viz výše.
- **Jak postupujete v případě, že se jedná o stížnost nebo obsah v jiných jazycích?** Na takový podnět se zpravidla nereaguje, zakládá se ad acta. Žádné překladatele neoslovujeme, neutráčíme za to peníze.
- **A pokud by stačilo oslovit státní bezpečnostní složky s podnětem a žádostí o překlad a pomoc?** Nic takového neděláme. Není to naše povinnost, žádný zákon nám takový aktivní postup neukládá.
- **A co v případě, že je takový neznámý jazyk doprovázen jednoznačnými ilustracemi (třeba s radikální islámskou tematikou)?** Ani tehdy to neřešíme, třeba se jedná o vědeckou studii na téma násilný terorismus, a nikoli propagandu.
- **Jak se stavíte k zveřejňování násilných scén, jako je řezání hlav?** Tyto scény jsou přece v televizi, tak proč je nezveřejnit i on-line?
- **Jak se stavíte k propagandě a rekrutování do teroristických struktur?** Musíme všem měřit stejným metrem. Řadě osob vadí i rekrutování do ozbrojených sil Nizozemska, kde se v konečném důsledku také za peníze daňových poplatníků provádí nábor k zabíjení. Ale zmiňovaný nábor do teroristických struktur se zřejmě provádí v jiných jazycích než v holandštině nebo v angličtině, tudíž postrádáme kapacity takové sdělení přečíst, a tím pádem i jakkoli vypořádat.
- **Sdílette s jinými firmami informace o nežádoucích zákaznících doma i v zahraničí?** Ano, ale jen neformálně. Spolupracujeme spíše s menšími domácími providery, pro které poskytujeme právní servis. Komunita poskytovatelů internetových služeb v Nizozemsku není stmelená (jedná se ostatně o zhruba 2 000 firem, poskytujících různé formy internetových služeb). Případný přestupce (kterého bychom odpojili) by se stejně obratem uchýlil jinde, doma nebo v zahraničí.
- **Jakým způsobem se firma staví ke snaze uchránit dětské publikum násilnému internetovému obsahu? Indexujete stránky z tohoto úhlu pohledu?** Nikoli, omezujeme se jen na umístění „vyjádření se o zřeknutí se odpovědnosti“ (tzv. disclaimeru). Pokročilejší software by na určitý počítač museli nainstalovat konkrétní rodiče. Vedle toho uvažujeme o zahájení procesu whitelistingu, tedy vytvoření seznamu stránek, které jsou pro děti zaručeně neškodné (ve spolupráci s mezinárodní platformou Internet Watch Foundation).
- **Jaké jsou zkušenosti s etickými kodexy poskytovatelů internetových služeb?** Ani takový kodex nemůže ukládat nic, co je nad rámec zákona. Omezuje se tedy na dětskou pornografii a porušování autorských práv.
- **Nepocítíte tlak od inzerentů (zadavatelů výměnných bannerů), kteří nechťejí své poselství zveřejňovat na sporných stránkách (Coca-Cola vedle řezání hlav)?** Tento

fenomén jsme ještě nezaznamenali, ale budeme se jím zabývat. Ekonomicky je pro nás ale výhodnější ztratit sebevětšího inzerenta než se probírat statisíci našich stránek, zda neobsahují nějaký sporný obsah.

Zcela jinak se k tématu staví nevládní organizace **Meldpunt**

Diskriminatie *) (stížnostní bod). Platforma vznikla roku 1997 a většinu jejího chodu financuje vládní příspěvek. Jejím polem působnosti jsou stránky v doméně .nl, resp. „stránky, oslovující společnost v Nizozemsku“ (tedy často na serverech v Belgii). Horší je komunikace se servery v USA, kde se nachází řada ultrapravicové propagandy v holandštině, například stránka stormfront.org.

Platforma obdrží asi 1 200 stížností ročně. Z nich je asi 900 vyhodnoceno jako opodstatněné a přes 800 sporných stránek je na jejich základě providery staženo.

V rámci organizace působí 5 zaměstnanců. Jejich hlavním zájmem je zabránit jakékoli diskriminaci v internetové diskusi (stránky, chaty, blogy), zaměřené proti přistěhovalcům, zejména muslimům, respektive Maročanům. Určitý podíl řešení stížností jsou vyjádření namířená proti Židům a homosexuálům. Podněty na teroristickou islámskou (protizápadní, džihádisticou) propagandu pracoviště „dosud vůbec neřešilo“. Aktuálním trendem je zneužití sociálních fór, jako je Facebook, pravicovými extremisty.

Mezi osvědčené kroky, které tato platforma doporučuje následovat, patří:

- vypracovat a řídit se formálními „doporučeními pro moderátory“;
- přímo do stránek umístit „stěžovací tlačítko“ (complaint button);
- sdílet mezi moderátory identifikátory „problematických“ diskutérů (případně tyto osoby přímo „preventivně“ blokovat);

Platforma je členem (zakladatelem a metodickým vedením) mezinárodní organizace „Mezinárodní síť proti kybernetické nenávisti“ (International Network Against CyberHate, INACH). Ta sdružuje zástupce ze 17 zemí, včetně České republiky (Český helsinský výbor). *)

*) <http://www.meldpunt.nl/>

*) <http://www.inach.net/index.php/nodes>

Spojené království – aneb k čemu může být dobrý hip-hop

Právní řád Spojeného království dostal hořkou příležitost se vyprecizovat v kontextu cca 19 000 teroristických útoků Irské republikánské armády za posledních 30 let. Legislativa od roku 2006 jasně definuje nelegální obsah. Samo vlastnění teroristické propagandy není nelegální, ale její jakákoli další propagace (například link, odkaz na vlastní stránce) již trestná je. Vlastnictví návodu (souboru, videa) k výrobě výbušnin je trestné samo o sobě, a to i nesdílené. Každý policista může vyzvat poskytovatele internetových služeb k odstranění sporného internetového obsahu. Když firma takový obsah do dvou pracovních dnů neodstraní, je sama obžalována z podpory terorismu. Výsledek žaloby nicméně není jasný, řada soudců „slyší“ na „argumenty“ o tzv. „bojovnících za svobodu“.

Tématu radikalizace se intenzivně věnuje tzv. **Jednotka pro výzkum informací a komunikace** (*Research Information and Communications Unit, RICU*).⁸⁾ Její devizou jsou jak zkušenosti osob z reklamní a mediální branže, tak profesionálních etnologů. Pracoviště vzniklo roku 2007 a jednou z priorit jeho činnosti je sledování komunikace na síti související s islámem. Tato aktivita vyústila ve **výzkum veřejného mínění**. Z něho mimo jiné vyplynulo, že jak v realitě, tak v kyberprostoru existují různé subkultury. Somálci užívají PalTalk, osoby se severní Afriky Facebook. Některé subkultury se raději dívají na televizi a Internet příliš neužívají. Z televizních stanic vede Al-Jazeera (mutace v angličtině a arabštině se zásadně liší) a Islam Channel TV. Z časopisů jednoznačně dominuje Metro (distribuované zdarma). Cca 8 % mladých muslimů ve Spojeném království uvedlo, že bloguje (zejména Somálci), ale jen 10 % z nich tak činí na vysloveně muslimských stránkách, jako je IslamOnline.

Výzkum nebyl zcela reprezentativní, zkomplikovala ho i nutnost zkoumat rovněž nemuslimy (aby celý projekt nebyl označen za diskriminační). Zpovídáno bylo 3 000 muslimů a 3 000 nemuslimů. Zpovídána byla mládež ve vysloveně muslimských lokalitách země (v několika málo zřetelně vyprofilovaných aglomeracích žije okolo 80 % muslimů ve Spojeném království).

Jedním z výsledků projektu bylo zjištění, že mladí muslimové ve Spojeném království těžce nesou protimuslimské výpady ve svém bezprostředním okolí (a někdy je to vede ke snaze se mstít). To je zajímavá více než situace v Iráku nebo v Gaze.⁹⁾ Chtějí se zároveň prezentovat jako ne-teroristé (a činí tak v konkrétních diskusních fórech a blozích).

Snaha o zapojení madras do výuky příkladů koexistence náboženství a kultur se příliš nedaří.¹⁰⁾ I pokud se mladík odvrátí od rodičů „vlažných ve víře“, neznamená to, že se místního imáma nezeptá, jak postupovat s druhým pohlavím. Imám mu zpravidla neporadí, ale vyžene ho z modlitebny. Google a Youtube je pak pro takového mladíka druhá (a jediná zbývající) možnost, jak získat odpovědi na své nervy drásající otázky.

Někdy se však jedná o až příliš nekritické přejímání toho, co dotýčný na Internetu zjistí. Je přitom mnohem snazší najít radikální než umírněnou islámskou internetovou stránku. Mnoho osob neumí vyhle-

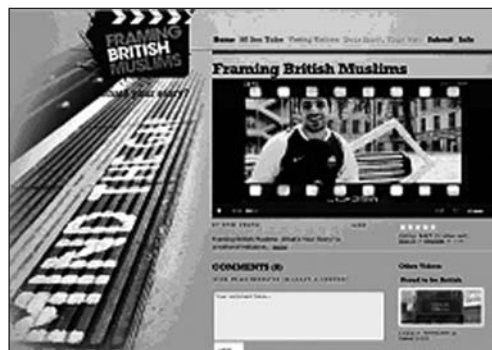
dávat. Proto mívá rovnou na radikální stránky (kde se jim dostane rychlá a jednoznačná odpověď na jejich dotazy).

V rámci společnosti mladých muslimů v západní Evropě existuje snaha nastolit „gangsta“ image. To dokresluje příklad jednoho z „gangsta“ blogů, kde nechybí ani odkaz na věroučnou poradnu o otázkách typu, „zda lze být muslimem a zároveň homosexuálem“.¹¹⁾

Příkladem tzv. de-radikalizačního projektu, podpořeného z vládních prostředků, je britský koncept „Radikální střed“.¹²⁾ Jeho koordinátor, Abdul-Rehman Malik (ar@radicalmiddleway.co.uk), uvedl, že islám v rámci svého projektu nechápe jako kulturní vzorec, ale jako v první řadě náboženskou, a tím pádem nedotknutelnou a nepochybnitelnou záležitost. Projekt se rozběhl nejprve v angličtině, ale záhy vykrytalizovaly jeho „větve“

v arabštině (za účasti expertů ze Súdánu), bahasa (Indonésie) a urdu (Pákistán). Jádrem projektu je multimediální obsah dvou stránek, který je ale úzce propojen s přednáškami, koncerty a jinými akcemi „v reálném prostoru“ (Internet propaguje akce, akce propagují Internet).

Celý projekt se příliš nehodí pro „salonní intelektuály“. „Je třeba si otevřeně přiznat, že dnešní mladý muslimský youngster na Britských ostrovech je „plný testosteronu“ a vykazuje tyto „záliby“: sex, hip-hop, psí zápasy, náboženství, videa s řezáním hlav a „macho“ postoje (ne nutně v tomto pořadí). Abychom takové osoby posunuli od toho, co nám vadí nejvíce (řezání hlav), nezbude nám, než se smířit s dalšími výše uvedenými zálibami“, říká koordinátor. **Jádrem našich snah je hip-hop.** Pořádáme akce či soutěže (battly), kde se každý může zapojit. Jednotlivá vystoupení jsou prokládána přednáškami duchovních autorit (ale ne nutně vždy umírněných, ale klidně i wahabistických či salafistických kazatelů, kteří údajně prošli určitým sítím či předvýběrem, aby jejich postoje nebyly zcela extrémní).

⁸⁾ <http://security.homeoffice.gov.uk/about-us/about-the-directorate/ricu/>

⁹⁾ Ačkoli právě většina teroristů na ostrovech své činy „obhajuje“ snahou „upozornit“ na situaci na Blízkém východě.

¹⁰⁾ Ačkoli formálně je projekt zaměřen na veškerou „bezprizorní a potenciálně problematickou mládež“ na východě londýnské aglomerace, islámský aspekt je v něm silně patrný (YES = Young Eastend Speaking).

¹¹⁾ <http://www.mujahideenryder.net/2008/05/11/lil-wayne-praises-allah-in-a-millie-islam-muslim/>

¹²⁾ [http://www.radicalmiddleway.co.uk](http://www.radicalmiddleway.co.uk;); <http://www.framingbritishmuslims.co.uk>

Internetové stránky, vytvořené v rámci projektu, obsahují hip-hopové videoklipy zdarma. Autoři projektu doufají, že kdo se na stránky podívá, občas přečte i nějaké články (stále dokola opakujeme poselství, že teroristé jsou „impotenti“, kteří se na tuto dráhu dali proto, že to neumějí s holkama; doufáme, že se to chytne). „Nesmíme být „příliš umírnění“, abychom nebyli označeni za vládní zaprodance“, dodávají kmotři projektu. Například v době krize v Gaze sdružení vydalo vlastní krátký film, který vůbec nepolemizoval s vizí, že muslimští teroristé v Gaze jsou naprosto nevinní a Izrael je jednoznačný agresor. Omezil se na konstatování, že oprávněný hněv britských muslimů je třeba vyjadřovat zákonnými postoji (pokojné demonstrace, petice, dary charitativním organizacím – tedy často nakonec financování terorismu – atd.). Paralelní snahou celého projektu je snaha „rozmělnit“ macho stereotypy. Řada duchovních i raperek v rámci jím řízeného programu jsou ženy. *Jakmile se objeví ženský talent, sponzorujeme ho a sjezdíme s ním přinejmenším celou Anglii. Někteří „macho-gangsta“ s tím sice nesouhlasí, ale musí si zvyknout, že ženy se na našich akcích budou ve veřejném prostoru objevovat.*¹³⁾

Pan Malik se na základě dotazů z publika vyjádřil v tom smyslu, že podobný model by se mohl uplatnit i v řadě jiných zemí Evropské unie (světa), kde existují větší muslimské komunity, kterým není hip-hop lhostejný.

Pravidlem britských bezpečnostních složek je snaha o maximální **politickou korektnost**, aby se ukázalo že právní ustanovení o podněcování k terorismu (*incitement*) nejsou zaměřeny jen na muslimy. První odsouzený za tento čin byl praviceový extremist, předseda Britské národní strany **Nick Griffin**. Proces byl postaven na záznamu o tom, že Griffin v jednom hostinci v hrabství West Yorkshire v lednu 2004 přednesl před svými stoupenci projev, v němž tvrdil, že asijsí muslimové v yorkshirském městě Keighley páchají pedofilní znásilnění poté, co své oběti dostali pod vliv drog.¹⁴⁾

Za zmínku stojí i případ **Simon Shepard a Steve Whittle**. Tito autoři propagovali na Internetu zášť vůči islámu, osobám jiné barvy pleti a ženám. Oba uprchli do

USA a v současnosti je vedeno řízení o jejich vydání. Jedná se o typický příklad (ne)spolupráce se třetí zemí, konkrétně USA

(stránky byly hostovány v USA, upload byl prováděn z počítače, umístěného ve Spojeném království).¹⁵⁾

Německo – oklikou přes práva dítěte

Právní řád Německa s ohledem na džihádistickou propagandu sice hovoří o tom, že samotné sympatie k terorismu pro stíhání konkrétní osoby nestačí, ale cokoli víc ano (nábor, podpora, sbírková činnost, šíření myšlenek, textů, návštěva výcvikového tábora). Někdy je problémem teritorialita (občan Německa v Afghánistánu píše džihádistický blog v němčině atd.). Konkrétní případy mohou být subjektem důkazní nouze. Obžaloba říká, že ta či ona aktivita zvýšila připravenost někoho spáchat teroristický čin – obhajoba kontruje, že dotyčný na své stránce přece zveřejnil předmluvu, kterým se od takové možnosti formálně distancoval (tzv. *disclaimer*).

Většinu německojazyčného džihádistického obsahu na síti vytváří okolo 50 osob pod různými přezdívkami (identitami). Motorem němčiny na Internetu je Pierre Vogel (někdejší juniorský mistr Německa v boxu), rigidní konvertita, který přijal jméno Abu Hamza.

Právě on vnesl do islámského prostředí v Německu silný důraz na nové konvertity (jím zřizované stránky zpravidla obsahují na čelném místě informace o možnostech konverze po telefonu). Fenoménem dneška jsou extrémní islámské blogy. Stránky jsou nezřídka umístěny na otevřených serverech (např. wordpress.com), kde lze zdarma umístit de facto jakýkoli obsah (a v případě jeho smazání jej za obdobných podmínek otevřít někde jinde).¹⁶⁾

Ještě mnohem radikálnější konvertitou je Eric Breininger (Abdul Al-Emani), nekorunovaný mluvčí platformy al-Káida pro Německo.

Ten se nedávno opět zaktivizoval. Vyhozuje, že pokud nebude ohlášeno stažení Bundeswehru ze zahraničních

¹³⁾ <http://simplyislam.com.sg/new/wp-content/uploads/2009/08/spiritual-jamming2aa.jpg>

¹⁴⁾ <http://www.blisty.cz/2006/1/19/art26631.html>
http://cs.wikipedia.org/wiki/nick_griffin

¹⁵⁾ <http://www.antifa.org.uk/nucleus3.32/nucleus332/media/1/20080718-403960.jpg>

¹⁶⁾ <http://www.einladungzumparadies.de/> (vysoce interaktivní stránka, obsahující řadu multimédií, odkazuje na „osvětové akce“ o islámu, pořádané po celém německojazyčném prostoru)

misí v Afghánistánu (a v muslimském světě vůbec – Bosna, Kosovo, Eritrea, Somálsko), pak bude následovat blíže nepřesněná „ničivá odplata“.¹⁷⁾

Německo je aktuálně líhní „radikálů“ nejen z řad konvertitů. Například Cuneyt Ciftci (takzvaný „terorista s úsměvem“, v Bavorsku narozený syn přistěhovalců z Turecka) je prvním sebevražedným teroristou z Německa (v Afghánistánu zabil v březnu 2008 čtyři osoby).¹⁸⁾

Ani relativně „umírněný“ server muslimmarkt.de nestojí stranou výzev k bojkotu protiislámského zboží.

Jednou ze „zástupných“ metod, jak omezit přístup veřejnosti na stránky s teroristickou propagandou (alespoň co se týče stránek s vysloveně násilným obsahem) je zmínka o nutnosti zamezení přístupu na tyto stránky u osob mladších 18 let. Poskytovatelé služeb Internetu na to „mohou slyšet“, aby

neztratili kredit u inzerentů (*nechceme naši reklamu vedle řezání hlav*) nebo organizací pro ochranu dítěte (které stránky někdy „certifikují“). Je rovněž možné pro tento účel použít **Úmluvu Organizace spojených národů o právech dítěte** (článek 17.e): *Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají důležitou funkci hromadných sdělovacích prostředků a zabezpečují dětem přístup k informacím a materiálům z různých národních a mezinárodních zdrojů, zejména takovým, které jsou zaměřeny na rozvoj sociálního, duchovního a mravního blaha dítěte a také jeho tělesného a duševního zdraví. Za tímto účelem státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, povzbuzují: ... e) tvorbu odpovídajících zásad ochrany dítěte před informacemi a materiály škodlivými pro jeho blaho...*

Ztělesněním tohoto přístupu je Spolková centrála pro ochranu mládeže.¹⁹⁾ Předmětem zájmu této instituce je televize, časopisy, filmy, hudba – ať již distribuované klasickou formou, nebo prostřednictvím Internetu.²⁰⁾

O tom, zda konkrétní projev není možné omezit s ohledem na svobodu vyjádření, výzkumu a kulturního projevu, rozhoduje každý měsíc grémium, které rozhoduje jednohlasně a anonymně o konkrétních případech (a jsou jich tisíce za kaž-

dou schůzi). Takový objem činnosti by byl nemyslitelný, pokud by zde neexistoval významný partner ze soukromé sféry, který vedle „sebecenzury“ pomáhá i s „blacklistingem“ či s distribucí filtračního (blokačního) software do škol. Jedná se o platformu nazvanou „**Dobrovolná sebekontrola poskytovatelů mediálních služeb**“.²¹⁾ Ta funguje od roku 1997 a jejími nejvýznamějšími členy jsou *Deutsche Telekom*, *Google.de* a *Telefónica O2 Germany*. Platforma provozuje společnou stížnostní linku, která je inspirativní i pro obdobné aktivity v České republice. Každé hlášení projde příslušným procesem, který vyhodnotí jeho nebezpečnost a navrhne další postup.

Od věci nejsou ani iniciativy typu „červené tlačítko“ nebo možnost přisoudit konkrétnímu článku či příspěvku v diskusi „palec dolů“. I to naviguje moderátora, že se na stránce objevila diskuse nad rámcem dobrých mravů. Problematictější je nápad vkládat příspěvky se zpožděním (a ty závadné se online vůbec neobjeví). Na to by ale byla potřeba obrovského množství osob, které by je četly. Tento postup je tak možný jen u velmi málo navštěvovaných diskusních fór.

Na druhou stranu je třeba uchovat určitý vysoký standard ochrany lidských práv, včetně práva na názor a na informace. Hlavní odpovědnost za přístup dětí k informacím nese rodič nebo zákonný zástupce dětí. Tuto odpovědnost nelze z rodiče sejmut prostřednictvím státní regulace. **Demokratická společnost by měla státním regulacím podléhat jen v nezbytných případech. Měla by svým členům poskytovat možnost volby, podpořenou dostupností relevantních informací.**

Závěr – cesta vpřed

Z výše uvedených aktivit v průběhu roku 2009 vykristalizovala – mimo jiné – následující zjištění a doporučení:

- Nelze nevidět obrovskou mobilizační roli Internetu (vzbudit vášně, přispět ke zviditelnění obětí a vlastních údajných křivd).
- Internet je stejnou měrou neutrální fórum, nebezpečná zbraň nebo i cíl útoku. Jeho zneužívání je odvrácenou tvář pokroku. Zneužívání neutrálních internetových platform ze strany militantního islámu je de facto pokročilou formou zneužití výdobytků západní civilizace jako takové.
- **Postup pravicových extremistů na síti se postupem radikálních islamistů velmi podobá.** Vědí, kam až mohou zajít, své stránky umísťují ve třetích zemích, na neutrálních a zdarma poskytovaných serverech.
- Fenoménem dneška je zneužívání diskusních platform v rámci „neutrálních“ diskusních fór (worldpress.com atd.) ze strany stoupenců extrémních názorů všeho druhu.
- Internet však není jediné fórum, kde je třeba působit proti nelegálním či problematickým aktivitám. Aktivity je třeba provozovat i v „reálném světě“ (zejména co se týče terénní práce v oblasti integrace cizinců).
- Je třeba přemýšlet o možnosti zaplavit kyberprostor „konkurenčními“ stránkami, aby první věc, na kterou narazíte při hledání odpovědi na otázky o islámu, byly neutrální stránky, vytvořené provládními nadšenci. Totéž platí pro pravicový a levicový extremismus na síti.

¹⁷⁾ <http://www.spiegel.de/international/spiegel/0,1518,grossbild-482102-360869,00.html>

<http://www.spiegel.de/international/spiegel/0,1518,grossbild-728010-445356,00.html>

¹⁸⁾ <http://www.spiegel.de/international/world/0,1518,543768,00.html> <http://cache.daylife.com/imageserve/0ab83wsgevcls/610x.jpg>

¹⁹⁾ <http://www.bundespruefstelle.de> (*Bundesprüfstelle für jugendgefährdende Medien, BPjM*)

²⁰⁾ *Co se nežádoucích jevů v německojazyčném prostoru týče, dominuje klasická a pedofilní pornografie, pak pornografické fotografie dětí, pořízené jimi samými (a jimi samými umístěné na Internet). Až potom jsou na řadě násilná videa a hry nebo bagatelizace zločinů z dob II. světové války.*

²¹⁾ <http://www.fsm.de/> (*Freiwillige Selbstkontrolle Multimedia-Diensteanbieter*)

- Vždycky je dobré najít spojence ve svém úsilí, ale vláda musí nejprve nahlas konstatovat, jaké jsou její postoje (co je podle vlády „správné“). Pak se spojenci ozvou. Pokud tak neučiní vláda, mohou se ozvat alespoň polostátní nadace, ze kterých vazba na bezpečnostní sféru tolik nečísí (jako **Digital Outreach Team** z USA).²²⁾
- Vládní soutěže a ankety (týkající se tématu radikalizace) se neosvědčily. Na soutěže je mizivá zpětná vazba a na otázky nikdo neodpovídá.
- Blokováním by podle názoru některých expertů teroristé svou misi vlastně vyhráli. Spíše než omezovat tok informací v rámci Internetu je vhodnější proti teroristické propagandě aktivně argumentovat, provozovat vlastní propagandu v tom nejlepší smyslu slova.
- Velkou výzvou je potenciál pro změnu direktivy e-Commerce, tak aby byla v souladu s požadavky, které vzešly z podprojektu (a aby přinesla více závazků pro soukromý sektor).

Tím nejmenším, co by konkrétní země mohla vykonat, je **ustavení a propagace konkrétní horké linky** (de facto e-mailové adresy), která by soustřeďovala podněty nejširší veřejnosti ke konkrétním nežádoucím jevům na Internetu. V České republice taková možnost zatím chybí a není zřejmé, zda se ji (s ohledem na personální či jiné náklady) podaří v dohledné době zřídit. Výše uvedený krok (kroky) by tak byl **viditelným, rychle uskutečnitelným a zřejmě i pozitivně mediálně přijatým signálem pro veřejnost, že Policie České**

republiky se chce jejími podněty více zabývat. Zahraničních případů dobré praxe je přitom celá řada – například řešení z Nizozemska (viz obrázek).²³⁾

Je zároveň nezbytné, aby přístup k tématu nebyl založen výhradně na negativistickém a represivním poselství.

- Komunikace (ať už na úrovni jednotlivých států, projektů i Evropské unie jako celku) musí obsahovat prvky pozitivní, otevřené, proaktivní a do budoucnosti orientované komunikace, hledající v rámci islámských přistěhovaleckých komunit co nejširší spektrum přátelných partnerů.
- Nelze se přitom omezit pouze na boj proti terorismu (islámské teroristické propagandě), ale je třeba sledovat i další spojité aspekty (extremismus, politicky motivované násilí, sociální politika, imigrace, sociální vazby). Vždy je třeba zdůraznit, že naše protiopatření jsou zaměřena nikoli jen proti hlasatelům myšlenek extrémního výkladu islámu, ale i vůči domácím extremistům, kteří by chtěli konkrétní kauzy využít ve svůj prospěch, ke generování vyhrocené situace ve společnosti jako celku.
- Vytváření tohoto poselství není jen prací vlády, ale i veřejnosti v nejširším smyslu slova.

Pokračování podprojektu (za účasti Francie, Belgie či více zemí) i v roce 2010 bylo otevřeně označeno jako „hotová věc“. Projektovým vedením by bylo opět zřejmě pověřeno Německo, přizvání České republiky je v tomto kontextu samozřejmost. Přesné vymezení dalšího úsilí je zatím v jednání.

²²⁾ <http://sabbah.biz/mt/archives/2007/03/29/the-us-state-departments-digital-outreach-team-watching-arab-blogs/>
<http://progiemuslima.wordpress.com/2007/09/22/us-state-department-digital-outreach-team-enters-the-blogsphere/>

²³⁾ <http://www.politie.nl/aangifte/>

CHŮZE V URBÁNNÍM PROSTŘEDÍ jako moderní a ekologický mód dopravy

Doc. Ing. arch. PhDr. Karel SCHMEIDLER, CSc.

Úvod:

Chůze je ve městě neekologičtější dopravní mód, je také maximálně ekonomická, zdravá a je při ní zábava. Chůze je tak základní formou pohybu, že se zapomíná na její důležitost. Zapomíná se na ni tím spíše, pokud existuje dostupná infrastruktura a pokud jsou tyto infrastruktury adekvátní pro tzv. „normální“ osoby. Pouze v případě (dočasněho) hendikepu si člověk uvědomí, jak důležité je být schopen chodit a že kvalita prostředí není tak dobrá, jak by se mohlo očekávat.

Chůzi lze chápat jako centrální část multimodálního dopravního systému. Bez ní nemůže systém fungovat. Chůze a pěší však nejsou spjati s komerčními zisky. Není to byznys s mnohamiliardovými obraty jako automobilový průmysl, který je schopen vydávat velké sumy na výzkum a vývoj. Ačkoliv existuje shoda o důležitosti chůze pro fungování dopravního systému, výzkum chůze a kvalitativních potřeb pěších se ukázal být komerčně neatraktivním.

Ačkoli existují mnohé dobré příklady ulic a území přátelských pro pěší dopravu, obecná situace a urbánní kontext je vzdálen ideálu a nezlepšuje se automaticky. Z pohledu systémového přístupu existují v současném vědění mezery. Je zapotřebí mnohem důkladnějšího přístupu, který bude brát v úvahu také sociální a politické trendy.

Ve většině zemí neexistují významnější obecné interdisciplinární studie založené na systémovém přístupu. Ačkoli se o tuto problematiku zajímá mnoho výzkumníků a tvůrců dopravních politik, je stále obtížné na národní úrovni vytvořit a hlavně finančně zabezpečit výzkum a vývoj přístupů a orientovat dopravní politiku na člověka. Je nezbytné zvyšovat porozumění chování chodců ve veřejném prostoru pomocí sociologických metod, identifikace současných i budoucích požadavků, vytvoření nových paradigmat, koherentního systému teorie a modelů. Systémová urbanistická znalost problematiky pohybu chodců v urbánním prostředí je klíčová pro projektování struktury města, veřejných prostorů, dopravy a další infrastruktury.

Program výzkumu COST 358 financovaný EU usiluje o renesanci chůze ve městech, snaží se postavit komunity znovu na nohy. Sofistikovaný program, který je realizován

PEDESTRIAN QUALITY NEEDS
www.walkeurope.org

multidisciplinárním týmem psychologů, sociologů, architektů a urbanistů se věnuje problematice chůze z mnoha aspektů tak, aby výsledky byly použitelné pro města, která chtějí trvale udržitelný rozvoj, ekologizovat dopravu a zlepšit kvalitu veřejných prostor.

Současný stav

Během posledních desetiletí byla naše města vystavena kombinaci mnoha faktorů, jak pozitivních přestaveb, tak environmentální degradace v závislosti na rostoucí mobilitě občanů. Nárůst automobilové dopravy (*Graf 1*) způsobil četné kongesce, zvýšení nehodovosti, časté sociální konflikty a potíže v oblasti životního prostředí, které se staly klíčovými problémy současného urbánního rozvoje (*viz Grafy 2–9*). Tyto problémy většinou nejsou ovlivněny velikostí měst a obcí. Ve všech městech velkých, středních i malých existuje nerovnováha mezi potřebou transportu a geografickou rozprostřeností nových oblastí urbánního

rozvoje. To dává vzniknout celé řadě problémů včetně často se opakující kongesce, časových ztrát, růstu onemocnění horních cest dýchacích, nárůstu dopravních nehod, zhoršení kvality ovzduší a sociálním deviacím.¹⁾

Rapidně se zhoršuje životní styl a fyzická kondice obyvatel. Převládá sedavý styl v zaměstnání i ve volném čase. Zatímco počátkem minulého století bylo obvyklé chodit do práce mnoho kilometrů, dnes průměrně ujdeme jeden až dva kilometry. Dětská a vojenští lékaři upozorňují, že se zhoršuje kondice především dětí a mládeže, která je navyklá na cestování autem, a chybí jí tedy pohybový trénink.²⁾

Hledají se cesty nápravy. Převažujícím trendem v sektoru dopravy v současnosti je ekologizace a přednost zeleným módům dopravy především ve městech. Je to způsobeno enormní zátěží životního prostředí ve městech dopravou a také rychlým nárůstem cen ropy na světových trzích, kdy raketová automobilizace v nejlidnatějších zemích, jako je Čína, Indie či Brazílie navyšuje ceny pohonných hmot již asi definitivně. Hovoří se o „greening urban transport“, „zelené mobility“, nemotorových módech dopravy. Týká se to především chůze a cyklistiky.

Pro tyto dopravní módy je však třeba upravit městskou infrastrukturu, která byla utvářena v polovině minulého století. Současná města by měla nabídnout více obytného prostoru. Prostoru příjemnějšího pro obyvatele, kde by se chodec stal centrální osobou, kde by se koexistence, setká-

vání, příjemné trávení volného času i nákupy odehrávaly v ulicích a na náměstích především určených pro tyto činnosti. Města nemohou neustále být přetvářena pro narůstající automobilovou dopravu – existují meze únosnosti.

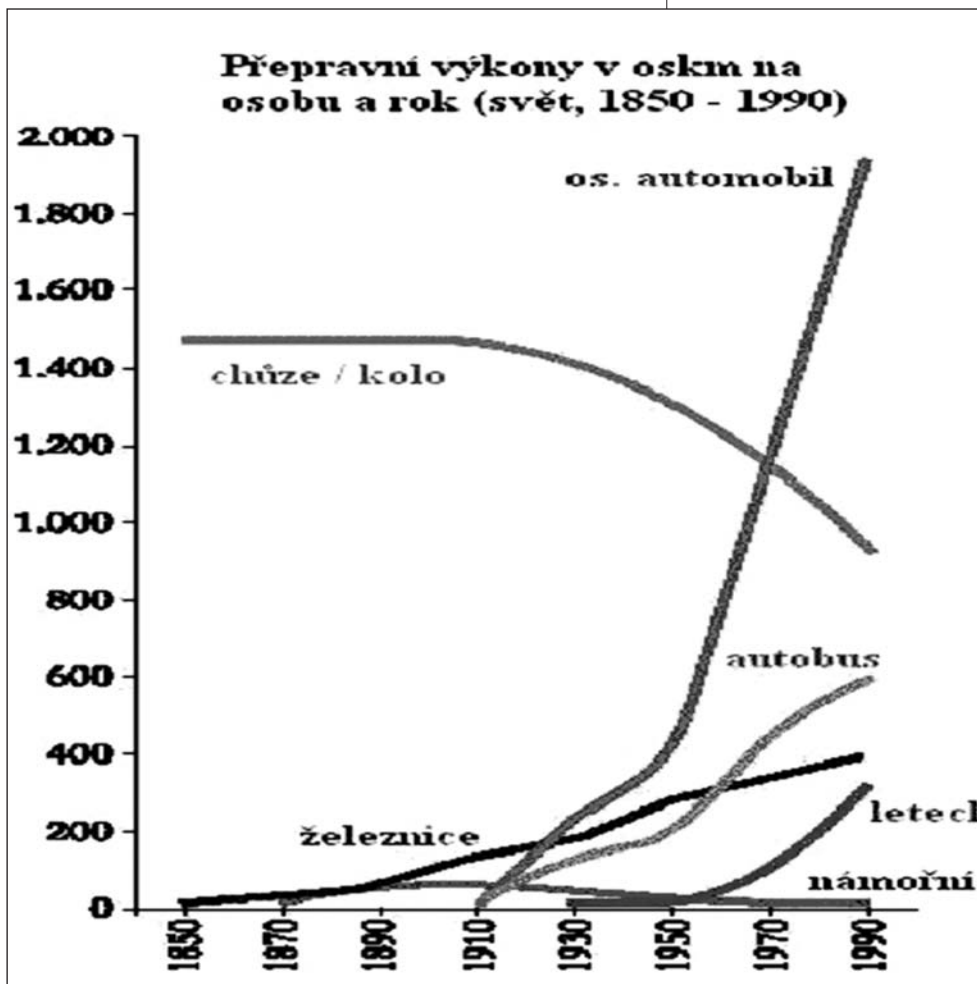
Musíme revitalizovat životní prostředí, přijmout iniciativy, které zmenší potřebu individuální automobilové dopravy a budou podporovat pěší chůzi a s tím spojené aktivity, jízdu na kole, veřejnou dopravu a alternativní druhy transportu. Musíme znovu promyslet koncepci našich měst a dát prioritu potřebám chodců při zachování demokratického konsensu a dodržení norem urbanistického plánování.

Chůze v urbánním prostředí

Pěší zóny začaly vznikat v šedesátých letech minulého století. Zůstaly však jako pěší enklávy ve městě pro automobily. To je nedostačující. Města musí nabídnout ucelené sítě městských komunikací propojující životně důležité části, místa aktivit a přírodní okolí. Důležitá je i bezpečnost. V rámci sektoru městského plánování existuje (rozhodně však ne převažující) hnutí s dlouhodobou tradicí zaměřené na tzv. příjemnost pro uživatele tzv. „pedestrian-friendly“ design. To je inspirováno faktem, že kvality a nedostatky fyzického prostředí vnímají pěší mnohem intenzivněji než ostatní osoby, které projíždějí auty či dokonce na kolech. Klasická je v tomto směru studie „The

image of the city“ od Kevina Lynche. V nedávné akci COST C6 „A city for pedestrians: Policy Making and Implementation“ (Závěrečná zpráva 2002) je zdůrazněna pozice pěších v městském prostředí i v současném stavu vývoje. Akce COST C11 „Green structure and urban planning“ (Závěrečná zpráva 2005) nabízí další vhled do problematiky urbánního designu přátelského k pěším.

V devadesátých letech vzrostla v mnoha zemích pozornost k otázkám udržitelného rozvoje. V tomto kontextu bylo vyvinuto úsilí o propagaci chůze a cyklistiky. Hlavními studiemi na evropské úrovni byly EU projekty WALCYNG (How

Graf 1: To, že lidé stále méně chodí ukazuje i světové výzkumy vývoje mobility a užívání jednotlivých dopravních módů. Autoři: Dopravní fakulta Jana Pernera Univerzita v Pardubicích, upravil RNDr. Jan Tecl, Brno 2010

¹⁾ V Česku umírá dvakrát víc chodců než je průměr v Unii. Na českých silnicích přijde o život skoro třikrát víc chodců než v sousedním Německu a téměř dvojnásobek proti Rakousku. Lépe než u nás jsou na tom i na Slovensku, unijní průměr je 14,6 obětí na milion obyvatel. V Česku ale připadá na milion obyvatel 22,8 mrtvých chodců. Podle odborníků může za špatnou situaci v Česku bezohlednost řidičů, kteří chodce nerespektují, ale i neukázněnost pěších. Předběžná policejní statistika naznačuje, že počet usmrcených chodců by mohl být letos o něco nižší. Pěších obětí nehod totiž v posledních letech stále přibývalo

²⁾ Dětský lékař MUDr. Pavel Stejskal, (Lidové Noviny, Praha, červenec 2010), Czech republic

to enhance WALKing an CycliNG instead of shorter trips and to make these modes safer; Závěrečná zpráva 2005) a ADONIS (Analysis and Development of New Insights into Substitution of short car trips by cycling and walking; Závěrečná zpráva 1999), po kterých následoval výzkum v rámci 5. rámcového programu „City of Tomorrow and Cultural Heritage“, tzv. PROMPT studie. A dále byly v mnoha zemích publikovány příručky pro budování infrastruktury pro pěší a hendikepované.

Studie zaměřené na populační stárnutí ukazují, že vyhovující pěší infrastruktura bude jedním ze zásadních faktorů, které umožní starším občanům zestárnout doma. Je realizován výzkum v rámci integrovaného přístupu THE PEP „Transport, Health, Environment – Pan-European Programme“.

Potřeba propagace a marketingu chůze roste, stejně jako rostou a mění se potřeby pěších. Existuje tedy také rostoucí potřeba po vědění v těchto otázkách. Něco již bylo provedeno na evropské úrovni v projektu 5. rámcového programu „City of Tomorrow“ a v akci COST C6 „A city for pedestrians: Policy-Making and Implementation“ a COST 355 Změna chování k ekologickým formám mobility.

Společné úsilí organizací ECMT/OECD ³⁾ vytvořilo platformu, kde se angažuje i Centrum dopravního výzkumu. Sestavilo pracovní skupinu Bezpečnost pěších, městský prostor a zdraví (Programme of Work 2007–2010). Studie se zabývá identifikací klíčových faktorů, benchmarkingem, inovacemi a důsledky opatření na národní úrovni.

Renesance chůze pro městské obyvatele

Chůze je tak základní formou pohybu, že se zapomíná na její důležitost. Zapomíná se na ni tím spíše, pokud existuje dostupná infrastruktura a pokud jsou tyto infrastruktury adekvátní pro tzv. „normální“ osoby. Pouze v případě (dočasného) hendikepu si člověk uvědomí, jak důležité je být schopen chodit a že kvalita není tak dobrá, jak by se mohlo očekávat. Lidé potřebují chodit. Chůze je druh pohybu a dopravy, přirozený lidem na celém světě. V užívání chůze jako druhu dopravy však v rámci společnosti existují velké rozdíly. Existence možnosti volby mezi různými módy dopravy v závislosti na parametrech cesty, jako jsou její délka, účel, trasa, či potěšení z cesty, vnímání důležitosti chůze i přes její výjimečný charakter snižuje.

Všichni souhlasí s tím, že je důležité mít infrastrukturu pro pěší, téměř žádný subjekt to nemá jako svůj prioritní úkol. Za více urgentní jsou většinou považovány jiné (dopravní) záležitosti. Veřejnost považuje starost o pěší za veřejný úkol, necítí se nucena z pozice slabšího dělat planý poplach. Centrální instituce a vláda většinou chápou chůzi a její infrastrukturu jako úkol městských a lokálních úřadů. Ale i na lokální úrovni musí zájmy pěších bojovat s dalšími důležitými dopravními aspekty. Starost o pěší zůstává nízká, s výjimkou veřejných míst, v nichž je dominantní ekonomický či sociální důvod starat se o pěší, jako je tomu v případě obchodních ulic, obchodní galerií a hypermarketů či monumentálních parků.

Program COST Action 358

Projekt Pedestrians' Quality Needs (PQN) byl založen za účelem poznání potřeb chodců a jejich zajištění ve veřej-

ném prostoru. Hlavním cílem projektu pak je poskytnutí této nabyté znalosti aktérům, kteří výslednou podobu veřejného prostoru přímo ovlivňují, tím pomoci k jeho zkvalitnění a k podpoře pěší dopravy.

Díličí cíle projektu PQN jsou:

- Zjistit jaký vztah existuje mezi veřejným prostorem, dopravním systémem, sociálním, právním a politickým kontextem a potřebami chodců.
- Zlepšit efektivitu a výkonnost strategií a plánů vytvoření nového, provázaného systému konceptů, teorií a modelů, zajišťujícího naplnění potřeb chodců.
- Umožnit příslušným NGO, státním i nestátním organizacím spolupracovat při překonávání překážek a restrikcí omezujících plné rozvinutí potenciálu místa pro pěší dopravu pomocí propojení znalostních bází a vytvoření jednoduchých kontrolních nástrojů.
- Podnítit partnery k inovativním přístupům a šíření znalostí, které mohou pomoci vnést do projektu nové, originální myšlenky.
- Poskytnout doporučení pro další výzkum.

Projekt PQN je multidisciplinární studií, zabývající se potřebami chodců v rámci rozvojových modelů. Projekt disponuje řadou vstupních dokumentů, mezi nejvýznamnější patří národní a mezinárodní výzkumné zprávy, statistické podklady, rozvojové dokumenty, zahrnující problematiku pěší dopravy, a dokumenty lokálních iniciativ, zájmových skupin, politických uskupení či ekonomických subjektů, týkající se tohoto tématu. Práce na projektu je rozdělena mezi čtyři pracovní skupiny, z nichž tři se zabývají různými faktory studované problematiky, čtvrtá zajišťuje integraci a uspořádání výsledků.

Trvale udržitelná mobilita a zlepšení kvality městského života

Překvapivě – ve vztahu ke stále rostoucím obavám z negativních důsledků dopravy, obyvatelé velkých měst stráví významnou část svého života cestováním, aby se účastnili takových jednotlivých aktivit, jako je práce, nakupování nebo kulturní aktivity (např. návštěva kulturních představení). Je zřejmé, že je zde něco špatného. Místo zlepšování se situace stává stále horší a přispívá to ke zhoršení kvality městského života.

Proto je třeba vyřešit základní příčiny tohoto stavu, které spočívají v neracionální mobilitě, degradaci životního prostředí, funkční ineficienci městské dopravy a zhoršování kvality městského života. Potřebujeme znovu důkladně promyslet náš přístup k mobilitě, transportu, územnímu plánování a distribuci aktivit v prostoru. Tyto změny také zahrnují politiku a další akce, které jdou za hranice plánování měst a zahrnují takové oblasti, jako je politika zaměstnanosti, výzkum spotřeby, trávení volného času a zdravotního stavu občanů.

Města nemohou být vystavena nijak nelimitovaným požadavkům individuální motorové dopravy. Je důležité, že mohou být připraveny a uvedeny v život iniciativy, které zmenší nadměrné užívání automobilů, vytvoří plnohodnotné alternativy, jako jsou procházky, používání jízdních kol a veřejného transportu. Je třeba znovu promyslet koncept, co je to město, a dát prioritu potřebám občanů – zejména chodců. To vše je třeba dělat na základě demokratických principů a racionálního městského plánování. V současné době již mnohá města připravují plány na realizaci živých a příjemných míst jak ve svých centrech, tak v okrajových sídlištích. Tato místa jsou koncipována tak, aby dávala přednost chodcům a vytvářela harmonii prostředí, podporovala ducha komunity, umožňovala smysluplné trávení vol-

³⁾ ECMT – Evropská rada ministrů dopravy,
OECD – Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

ného času i rozvoj obchodu a řemesel v místech vysoké kvality životního prostředí a dostupných všem občanům.

Lidská chůze je vlastně způsob dopravy, který je citlivý k životnímu prostředí a je to současně demokratický způsob cestování a pohybu. Je to velice zdravý koníček a současně nejlepší cesta k setkávání se spoluobčany a prožívání společných aktivit ve městě. Je to paradoxně také část cestování i s pomocí dopravních prostředků, protože jak cestování hromadnou dopravou, tak automobily potřebuje doplnění pěší chůze na krátké distance, chceme-li dosáhnout cíle. Pokud uznáme potřebu vytvoření vyváženosti mezi potřebami dopravy, využití území, tvorby měst a zvláště městské organizace v sociologickém smyslu, tak důležitým krokem je vytváření obytných příjemných míst ve městech. Abychom toho dosáhli, musí spolupracovat občané, techničtí odborníci (architekti, urbanisté, dopravní inženýři a sociologové) i politici, kteří by měli vytvořit společný jazyk v zájmu toho, aby se naše města stala příjemnými místy, kde lze spokojeně žít.

Z ekonomického hlediska, pokud jde o zajištění odpovídající infrastruktury, je pěší doprava velmi levná. Rozšíření pěší dopravy poskytnutím pěší infrastruktury se zdá být rovněž rentabilní: nedávné studie ukázaly, že nárůst podílu chodců vždy podpoří místní ekonomiku. Pěší doprava je pochopitelně výhodná i ekologicky – produkuje nulové množství výfukových plynů a málo hluku, a protože až 20 % všech automobilových jízd je v rámci docházkové vzdálenosti, je tu velký prostor pro omezení ekologicky nepříznivého používání automobilu a náhradu takových jízd chůzí.⁴⁾ Mnohá příslušná opatření je ovšem nutno teprve realizovat.

Pěší chůze je bezpochyby propojena se společenským životem – dá se říct, že kde jsou chodci, tam je život – lidé se cítí bezpečně tam, kde jsou (četní) další lidé a kde je tedy společenská kontrola, chůze člověku umožňuje být s lidmi nebo alespoň mezi lidmi. V neposlední řadě je chůze zdravá, což lze započítat jako výhodu ze všech tří zorných úhlů – ekonomického, ekologického i sociálního.

Obr.1: *Pesimistická prognóza vývoje českých měst – neúnosný nárůst IAD, Brno 2010*

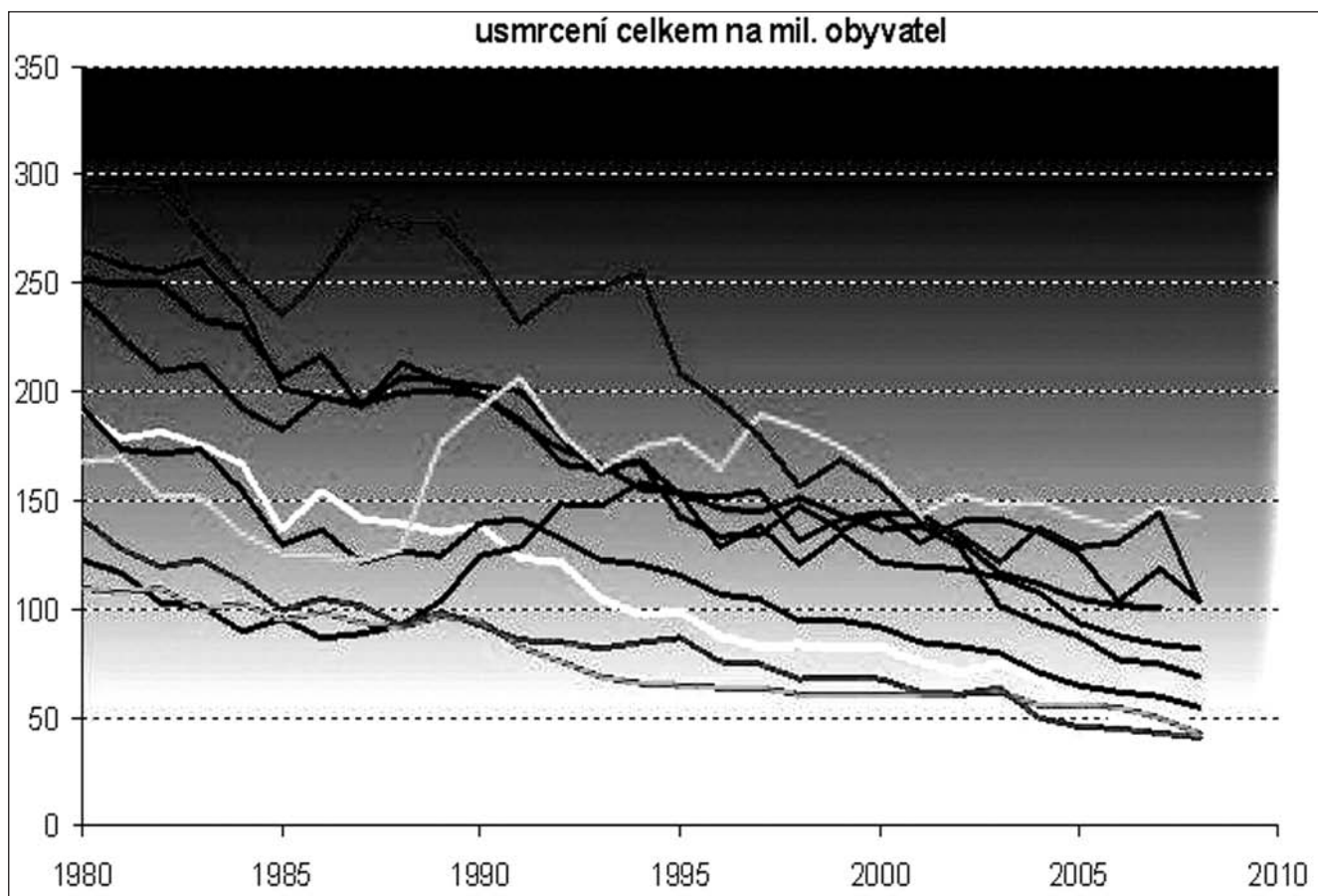
Závěr:

Budování infrastruktury pro chodce podporuje Tři pilíře udržitelnosti.

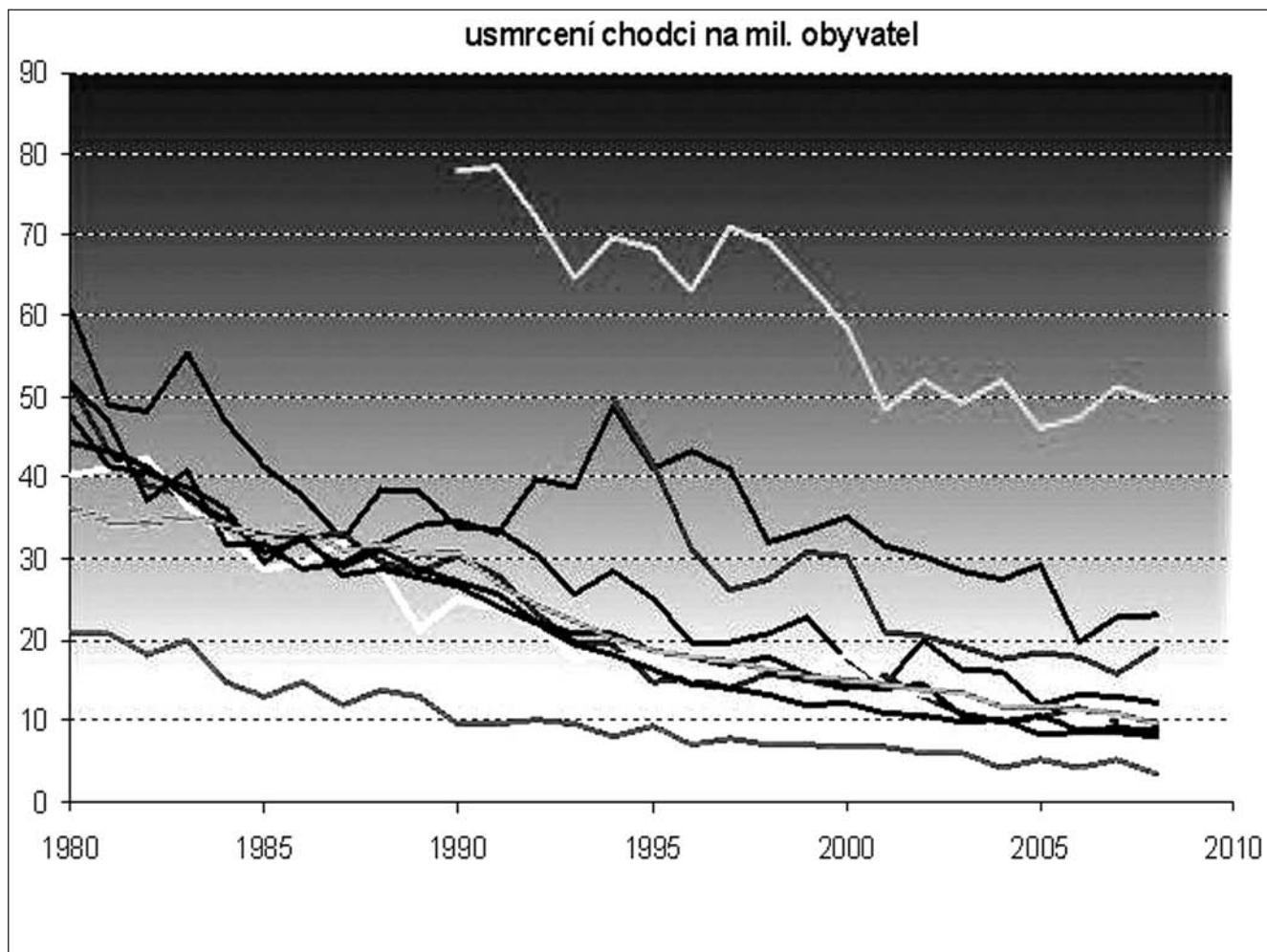
Udržitelnost je založena na třech pilířích: ekonomice, ekologii a životním stylu. Proto by města, která prohlašují, že jsou na cestě k udržitelnosti, měla uvažovat o takové správě města a takových opatřeních, které podporují odpovídající rozvoj těchto tří oblastí. Volba druhu dopravy je z tohoto pohledu jednou z důležitých otázek, jíž je třeba se zabývat. Rozšiřování pěší dopravy může být považováno za správný krok k udržitelnosti.

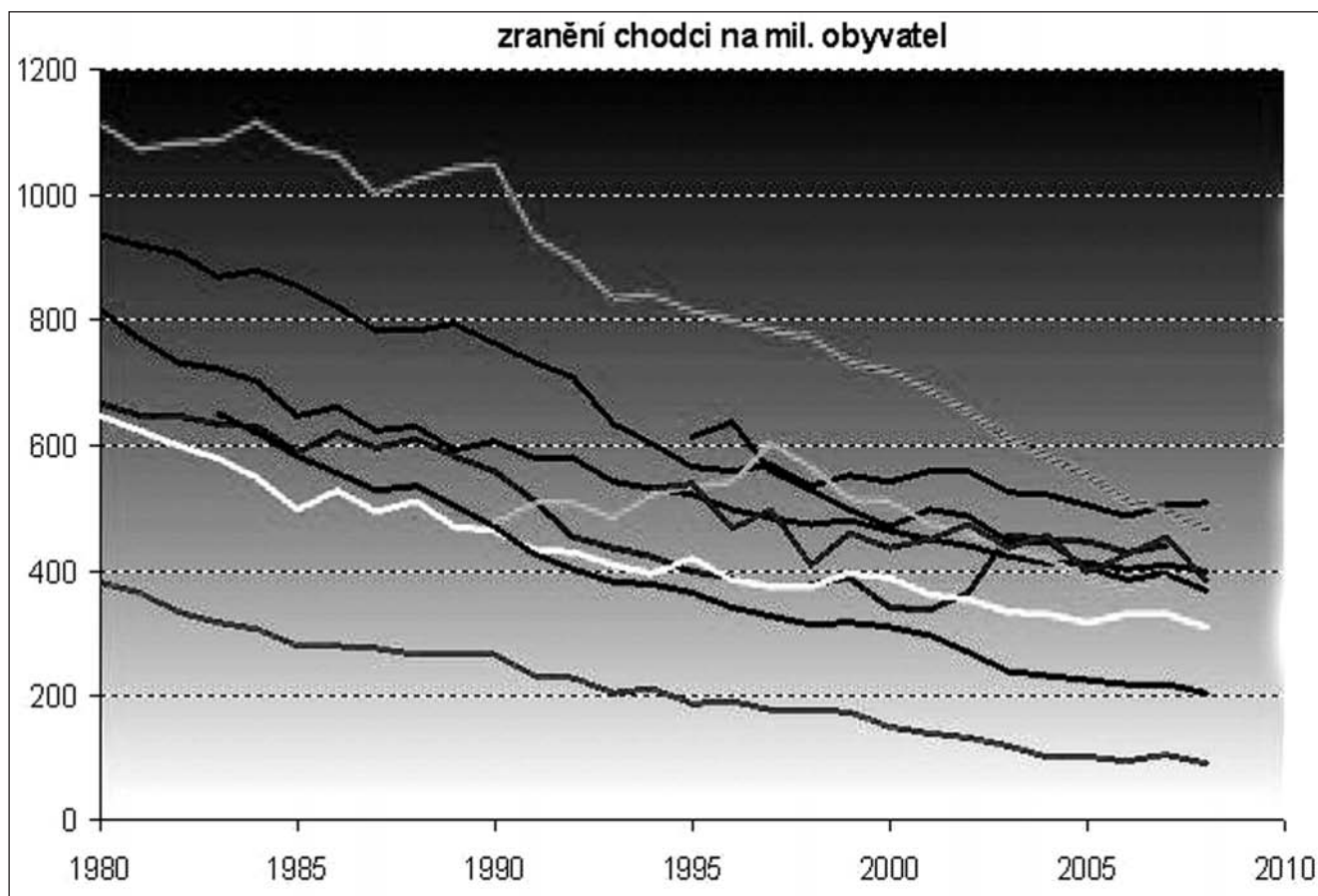
Z pohledu jednotlivce mohou mít výhody chůze různé podoby: buď přijímá za vlastní ekonomické, ekologické a sociální hodnoty s pěší chůzí spojené a k chůzi je motivován podporou těchto hodnot – mohlo by se říct idealistickými důvody, nebo má zkušenost, že chůze uspokojuje jiné potřeby, které si není možno uvědomit bez zkušeností s chůzí – chůze podle mnoha studií dává pocit svobody a nezávislosti, kondice a síly, uvolnění atd. Jak však bylo řečeno, tyto pocity se stěží změní v pohnutky, které usměrňují chování pouhými informacemi od jiných. Je důležité, že člověk zažívá tyto pocity sám. Udržitelná politika vedení města by tedy měla zahrnovat pobídková opatření, která zapříčiní, aby lidé chodili a pocítili tak zdravotní, ekologické i dopravní přínosy chůze.

⁴⁾ *Risser Ralf, Rakouský výzkum mobility, FEACTUM OHG, Víana, Rakousko*

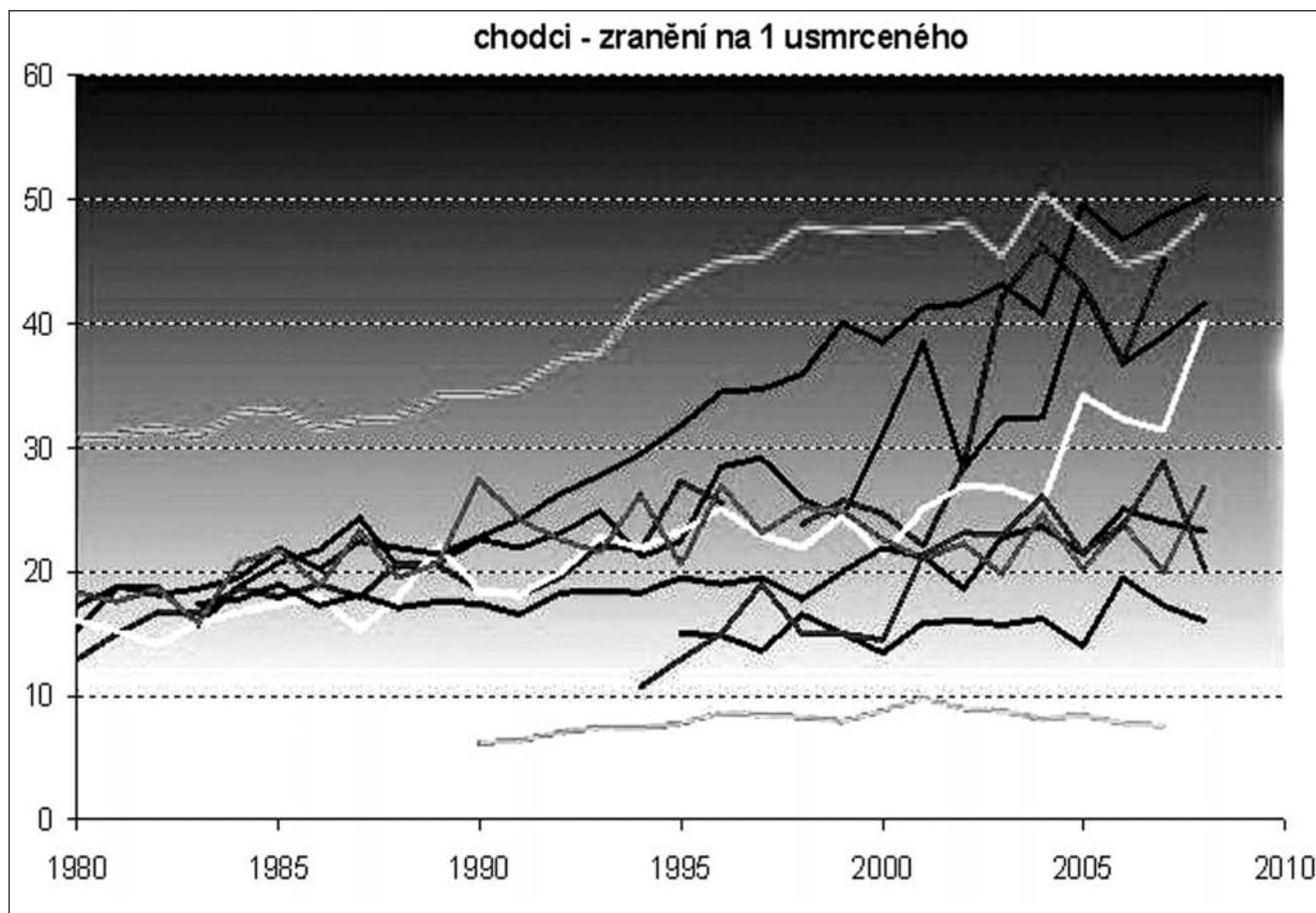

Graf 2+3: Díky zaměření urbanistů na bezpečnost chodců a intenzivnímu výzkumu různých organizací se daří zlepšovat bilanci fatalit chodců. Autor grafu RNDr. Jan Tecl, Brno 2010

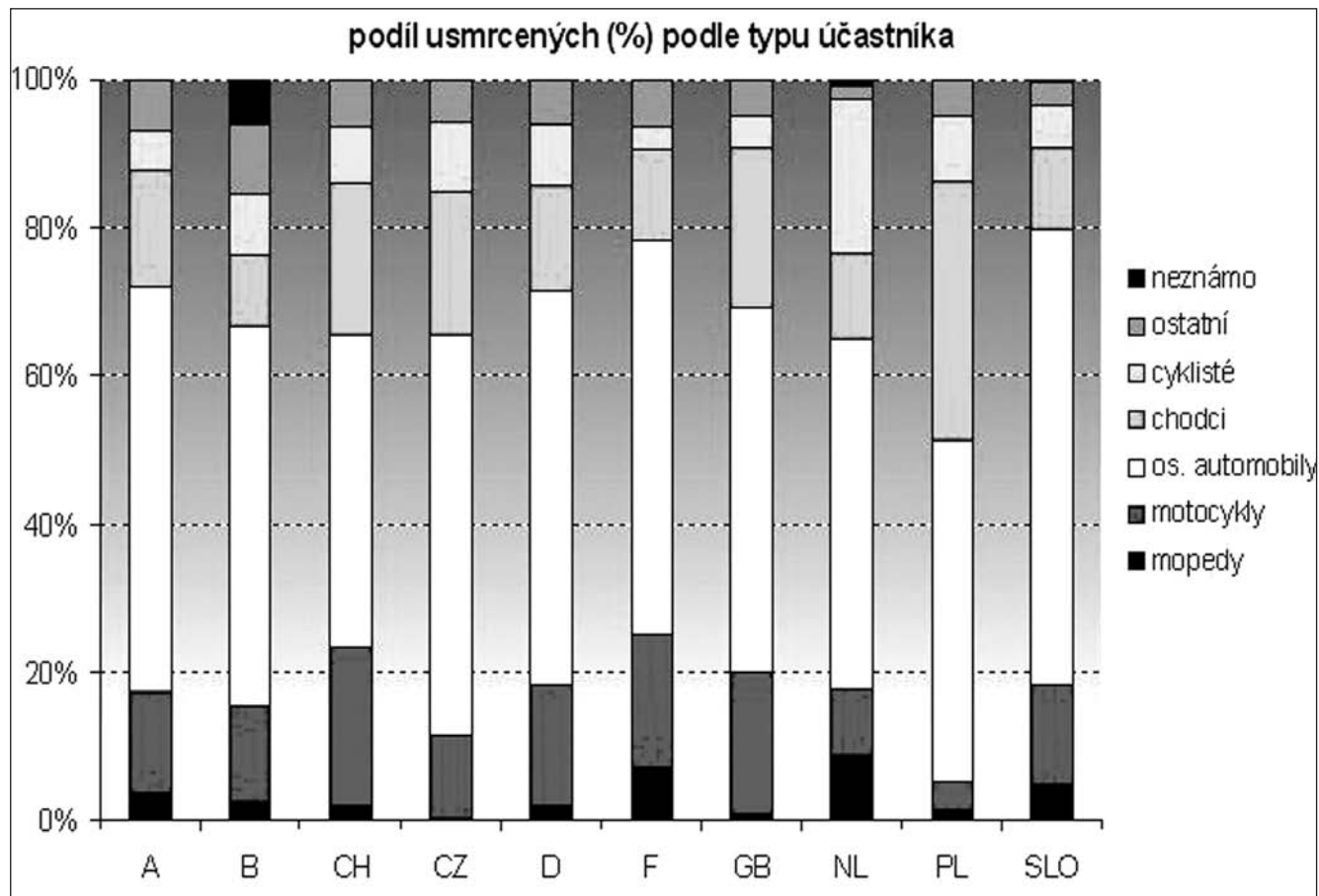

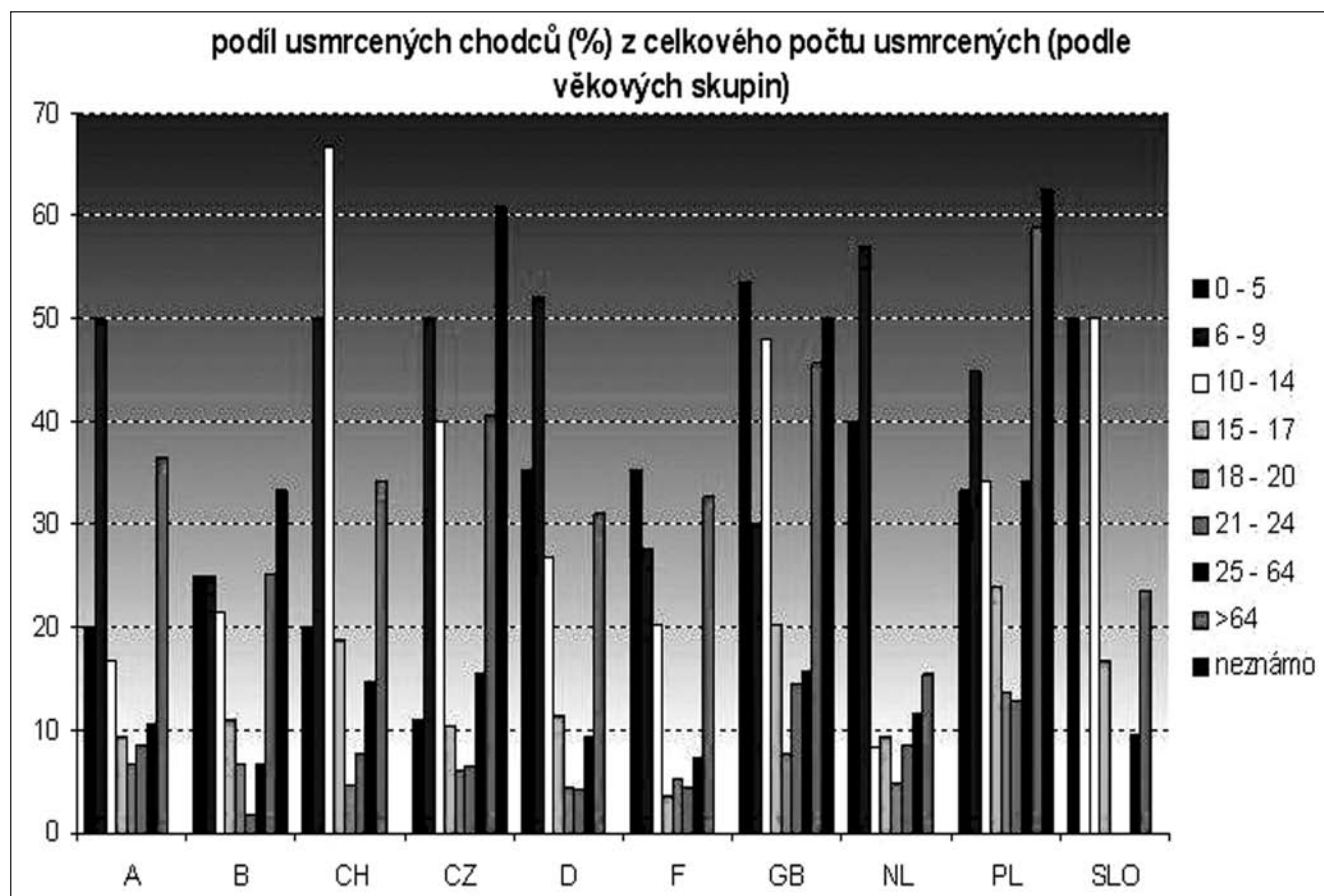
Graf 4: Mezinárodní srovnání – klesá počet zraněných chodců díky eliminaci rizikových míst a lepší organizaci a separaci provozu. Autor grafu RNDr. Jan Tecl, Brno 2010

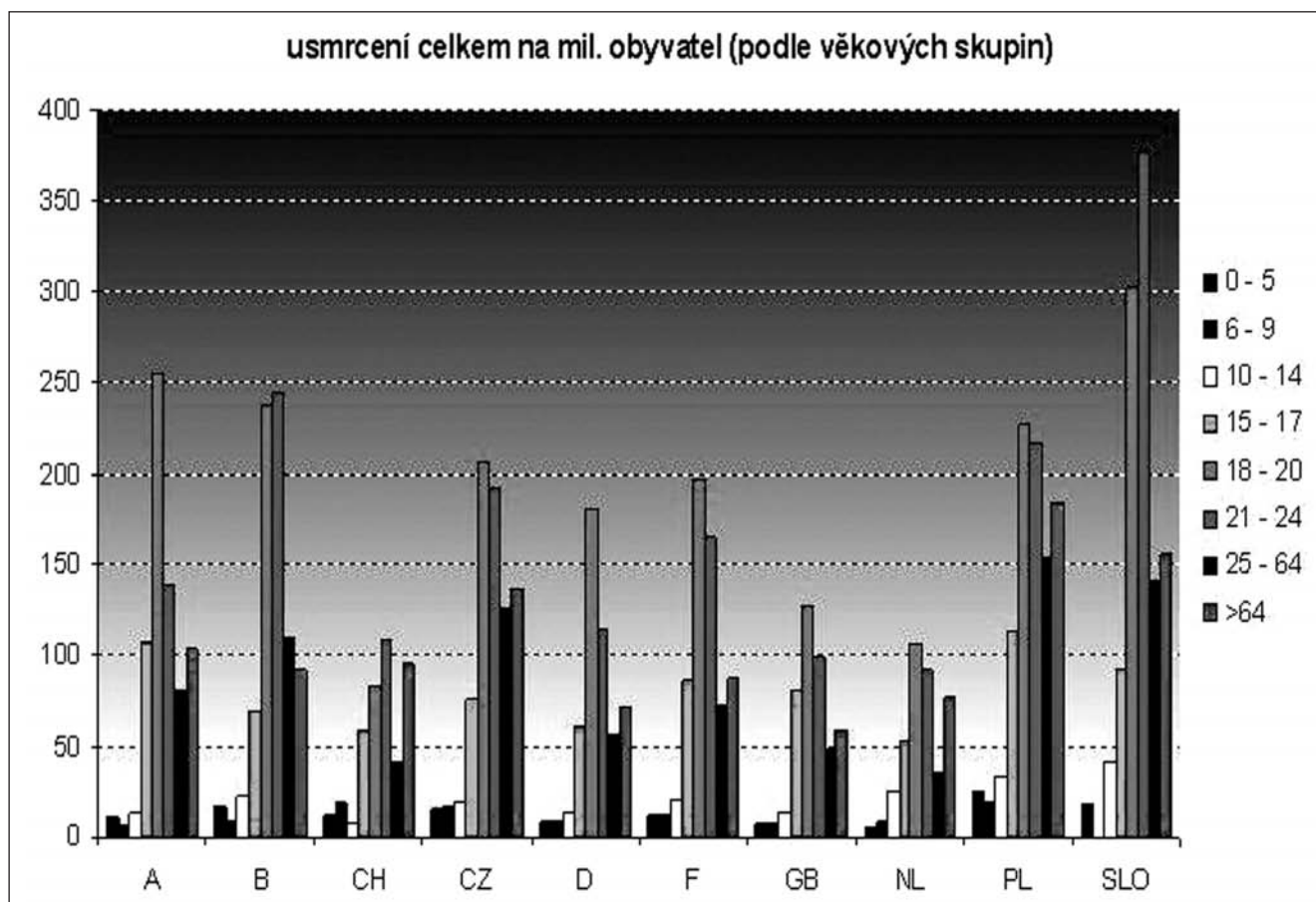
Graf 5: Mezinárodní srovnání – je důležité, že klesá počet fatalit. Autor grafu RNDr. Jan Tecl, Brno 2010

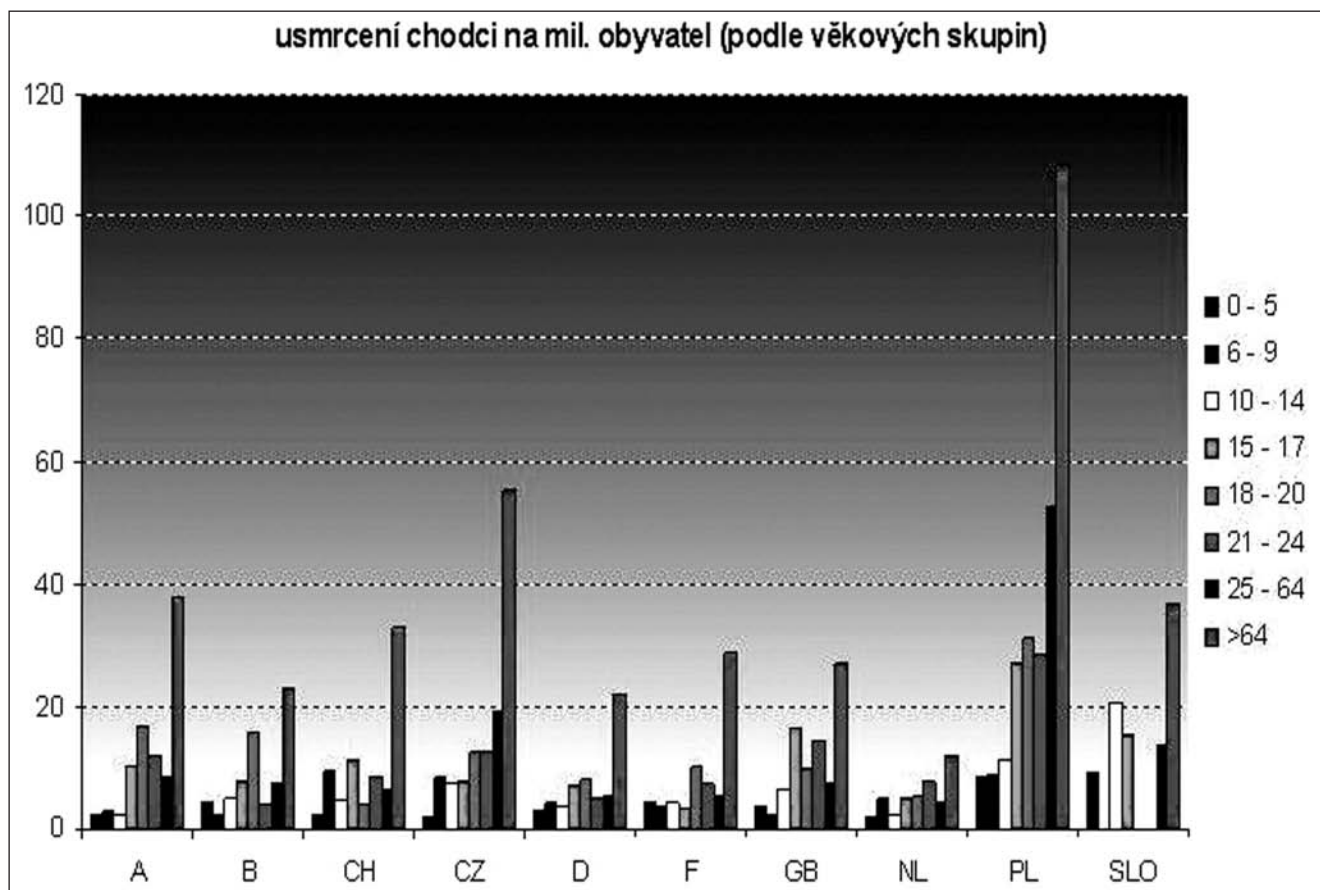
Graf 6: Mezinárodní srovnání – Výše fatalit odpovídá pozornosti, která je v jednotlivých zemích bezpečnosti chodců věnována. Autor grafu RNDr. Jan Tecl, Brno 2010

Graf 7: Chodci – jedna z nejrizikovějších skupin ve městě. Počet smrtelných úrazů chodců vzhledem k celkovému počtu fatalit, rozděleno dle věkových skupin. Autor grafu RNDr. Jan Tecl, Brno 2010

Graf 8: Počet smrtelných úrazů vzhledem k celkovému počtu obyvatel, rozděleno dle věkových skupin. Autor grafu RNDr. Jan Tecl, Brno 2010

Graf 9: Chodci – jedna z nejrizikovějších skupin ve městě. Počet smrtelných úrazů chodců vzhledem k celkovému počtu obyvatel, rozděleno dle věkových skupin. Autor grafu RNDr. Jan Tecl, Brno 2010

Ilustrační foto z dopravní akce Václav ŠEBEK